

El baró desmesurat

JORDI
GALVES

Rafael d'Amat i de Cortada (1746-1819), cinquè baró de Maldà, començà el seu colossal *Calaix de sastre* en setanta volums el dia del seu aniversari, el 10 de juliol de 1796, i no va deixar d'escriure'l fins pocs dies abans de morir. Qui era aquest home tres segles vell com el va anomenar Antoni de Capmany, sorprès i irritat, el 29 de juny de 1802, en veure'l amb l'anacrònica perruca posada, desprenent un núvol de pols blanquinós i gras en la processó de Sant Antoni? Ben bé un beat de la petita noblesa, un rosegaltars *ancien régime*. Capmany, l'il·lustrat català, no el coneix, ni sap tampoc que té una aventura diària, la sorprenent col·lecció de memòries que el baró escriu compulsivament al seu palau, quan viatja en la carrossa, a la seva masia d'Esplugues de Llobregat, arreu on va. És un formidable fresc de la vida barcelonina i catalana, testimoni del quotidià, del que és graciós, del que és amable de tota una època. El lent, tebi, discórrer de les hores, la successió de les estacions, la variació d'un temps atmosfèric sense sorpreses. Els carrers i places, les muralles, les passejades i els palaus, les cases amb mobiliari de línies recargolades, les calaixeres i escriptoris amb calaixets secrets, els retrets, les porcellanes, les figures de guix, les xicres de xocolata, les capsetes per a tabac, els llums sumptuosos, els oficis tradicionals, els costums, les festes i el brogit; el que avui anomenem folklore i que al baró li sembla pintoresc o deliciosament

tradicional, reiteratiu. El seu llegat és únic, desmesurat. Desconcerta i fascina.

Acomplexat, se sent poca cosa no més davant la memòria del seu famós oncle, el fabulosament ric virrei Amat, també respecte als seus parents, més acomodats i importants. Busca la respectabilitat, per això no es desfà mai de la pomposa perruca, dels vestits solemnes, del bastó, l'espasa i el barret. És curt de vista i porta ulleres. No fuma però aspira grans quantitats de tabac en pols. Amb problemes de dentadura, va perdre prematurament gairebé totes les peces, sens dubte per una excessiva i hedonista ingestió de sucre. Això explica la seva afició a la cuina de la xocolata i a d'altres plats que no ha de mastegar. Al seu palau del carrer del Pi dedica el temps també a dibuixar i es pot dir que toca prou bé la viola i el clavicordi per als seus amics i familiars. Són alguns dels remeis que fa servir per combatre la insistent malenconia

(avui en diríem depressió) que l'acompanya. Maldà se sap malalt i el 26 de novembre de 1805 escriu: "gran melancolia o hipocondria, que ja passat en mi, sé lo que és, i no tinc ganes de que em tórnie". L'escriptura esdevé així la principal teràpia que utilitza el baró per frenar l'ansietat, per omplir-se el temps. Els textos que escriu, reescriu i còpia sense descans els llegeix en reunions d'amics i en molts dels pobles i ciutats que visita. En certa manera, Maldà és un dels primers escriptors populars o de literatura de consum. Un creador que menysté la literatura grandiloqüent i que busca en el costumisme, en l'intranscendent, en el que és amable, divertit, la complicitat dels grans auditoris, el calor del públic, per això és un dels poquíssims escriptors que escriuen en català (encara que bastant castellanitzat) en el XVIII. Sap quina llengua parla la gent ("Y no ab la llengua del castastro, sí que ab idioma pàtrio o català") i quins temes li agraden.

La revolta popular de 1773, l'absurda guerra d'Àfrica de 1775, els conflictes amb els seus pagesos, els rebomboris del pa de 1789 immediatament anteriors a la Revolució francesa, les expropiacions a l'Església (1803), la batalla de Trafalgar (1805), l'ocupació napoleònica de Barcelona (1808), el seu exili a la Catalunya interior (1808), la retirada francesa (1813) i la restauració de l'absolutisme (1815) comparteixen el protagonisme del *Calaix de sastre* amb petites notícies locals, la recerca del cos de sant Pere Nolasc, la moda de les indians, la presència de gran quantitat de pobres a Barcelona, la decadència de la influència social i econòmica de la noblesa i la prosperitat de la burgesia. Són milers i milers d'anècdotes, informacions, detalls, descripcions, apunts. Hi destaca el sumptuós retorn del Perú del virrei Amat, de qui hereta una famosa carrossa, viatgera i fetitxe. Desperta l'admiració dels barcelonins o les fantasies venèries de Prosper de Merimée a *Le carrosse d'or*. També fou el primer niu d'amor d'un dels seus descendents, l'escriptor José Luis de Villalonga.

«Maldà és un dels primers escriptors populars o de literatura de consum. Un creador que menysté la literatura grandiloqüent i que busca en el costumisme, en l'intranscendent, en el que és amable, divertit, la complicitat dels grans auditoris, l'escalf del públic»